

35. Polyanskiy P. B. Pro Ukrayinsko-Polsku Komisiyu ekspertiv z pytan udoskonalennya zmistu shkilnyh pidruchnykiv istoriyi ta geografiyi / P. B. Polyanskiy // Ukrayinskiy istorichnyy zhurnal. – 1999. – № 1. – S. 151–153.

36. Seredyuk M. Muzychni i festyvalne zhyttya polskoyi menshyny v Ukrayini u 1991–2009 rr. / M. Seredyuk // Aktualni problemy vitchyznyanoi ta vsesvitnoyi istoriyi: Zbirnyk naukovykh prac. Naukovi zapysky Rivnenskogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu. – 2011. – Vyp. 22. – S. 120–122.

37. Syrnyk M. Systema vyvchennya ukraïnskoyi movy i literatury ukraïncymy u Polshhi v rokax 2005–2009. Integraciya vitchyznyanogo i diaspornogo dosvidu / M. Syrnyk [Elektronnyy resurs] // Ridna mova. – 2010. – № 21. – Oficijnyj sajt zhurnalu Ukrayinskogo vchytelskogo tovarystva u Polshchi. – Rezhym dostupu: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mova_uk/index.php?page=rm21_06

38. Sopova T. Ukrayina – Polshcha: bibliotchna spivpraca / T. Sopova // Biblotekna planeta. – 2008. – № 1 (39). – S. 13–14.

39. Strilchuk L. V., Strilchuk V. V. Instytucijni skladovi ukraïnsko-polskyh humanitarnykh vzayemyn i spivrobotnyctva: monografiya / L. Strilchuk, V. Strilchuk. – Luczk: Volynski starozhytnosti, 2013. – 258 s.

40. Tocenko Zh. M. Spivpraca v galuzi kultury yak skladova ukraïnsko-polskyh humanitarnykh vidnosyn: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 26.00.01 / Zh. M. Tocenko; Kyiv. nac. un-t kultury i mystecz. – K., 2012. – 16 s.

41. Shvydyuk S. Ukrayinske shkilnyctvo u Polshchi v 1990–2001 rr. // Materialy V kongresu Mizhnarodnoyi asociaciyi ukraïnistiv. Istoriya: Zbirnyk naukovykh statej. – Chernivci: Ruta, 2005. – Ch. 3. – S. 355–360.

42. Korczak L. Prawo mniejszości ukraińskiej do edukacji w Polsce / L. Korczak // Kulturno-istoryczna spadshyna Polshhi ta Ukrayiny yak chynnyk rozvytku polikulturnoyi osvity: zb. nauk. pr. Mizhnar. nauk.–prakt. konf. / za red.: V. Kremenya, T. Levovyczkogo, S. Sysoyevoyi. – K.; Xmelnyckyj, 2011. – 433 s.

43. Łaskarzewska H. Polskie piśmiennictwo o Ukrainie w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie. Pokłosie wystawy “Ukraina – Polska: na stronę dialogu”, Warszawa, wrzesień – listopad 2000 / Hanna Łaskarzewska. – Warszawa, 2003. – 126 s.

44. Sanojca K. Polska narracja podręcznikowa w świetle prac Polsko-Ukraińskiej Komisji Ekspertów do spraw Doskonalenia Treści Podręczników Szkolnych do Historii i Geografii. Doświadczenia z lat 2007–2010 / K. Sanojca [Elektronnyy resurs] // Opinie edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności: Praci Komisji PAU do oceny podręczników szkolnych / Pod redakcją G. Chomickego. – Kraków, 2011. – Tom IX. – 324 s. – Rezhim dostupu: http://pau.krakow.pl/podreczniki/tom_ix/tIX.pdf

45. Szpakowski K. Stereotypy, a polityka zagraniczna na przykładzie relacji polsko-ukraińskich / K. Szpakowski [Elektronnyy resurs] // ZNZE WSliZ. – 2009. – № 2 (10). – S. 120–133. – Rezhim dostupu: http://znze.wsiz.rzeszow.pl/z10/7_Krzysztof_Szpakowski_Stereotypy.pdf

46. Tomanek P. Mitologizacja wspólnych dziejów i jej wpływ na kształtowanie stosunków polsko-ukraińskich / P. Tomanek // Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar kulturowy / Red. H. Chałupczak, M. Pietraś, Ł. Potocki. – Zamość, 2011. – S. 183–202.

Романюк И. М., доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории и культуры Украины, Винницкий государственный педагогический университет им. Михаила Коцюбинского (Украина, Винница), pachosiu@ukr.net

Пачос Ю. В., аспирантка кафедры истории и культуры Украины, Винницкий государственный педагогический университет им. Михаила Коцюбинского (Украина, Винница), pachosiu@ukr.net

Историография украинско-польского культурного сотрудничества в 2000–2012 гг.

Автори ставлять целью проанализировать ряд научных исследований отечественных и польских ученых, посвященных культурному, научному, образовательному сотрудничеству Украины и Польши в течение 2000–2012 гг., некоторым аспектам примирения и налаживания межкультурного диалога украинского и польского народов. Исследование украинско-польского культурного сотрудничества в украинском и польской историографии можно разделить на следующие группы работ: касающиеся культурного измерения украинско-польских отношений вообще; те, в которых исследуется культурное взаимодействие с позиций преодоления исторических стереотипов и межнационального примирения; те, что освещают образовательную составляющую сотрудничества (в сфере школьного и высшего образования); разведки относительно научных связей ученых обоих государств, особенно в исторической и педагогической науках; касающиеся художественных отношений и связей в сфере кино и теа-

тра. Наименее исследуемым вопросом остаются художественные связи Украины и Польши.

Ключевые слова: Украина, Польша, историография, исследования, культура, сотрудничество.

Romanuk I. M., Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of History and Culture of Ukraine, Vinnitsa State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskiy (Ukraine, Vinnitsa), pachosiu@ukr.net

Pachos Yu. V., Postgraduate student of the Department History and Culture of Ukraine, Vinnitsa State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskiy (Ukraine, Vinnitsa), pachosiu@ukr.net

The Historiography of Ukrainian-Polish Cultural Cooperation in 2000–2012

In this article the authors aim to analyze a number of research papers of the national and Polish scientists dedicated cultural, scientific, educational cooperation between Ukraine and Poland during the 2000–2012, some aspects of reconciliation and establishing intercultural dialogue of Ukrainian and Polish. Scientific works about the Polish-Ukrainian cultural cooperation in Ukrainian and Polish historiography can be divided into the following groups of works: those related to the cultural dimension of Ukrainian-Polish relations in general; those in which cultural interaction is investigated from the point of overcoming historical stereotypes and interethnic reconciliation; those covering educational component of cooperation (in the school and higher education); exploration concerning scientific relations of academics of both countries, especially in the historical and pedagogical sciences; those relating to art and links in the sphere of cinema and theatre. The least studied issues remain artistic relations of Ukraine and Poland.

Keywords: Ukraine, Poland, historiography, research, culture, cooperation.

* * *

УДК 94(477.83–21) “15/18”

Смуток Л. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (Україна, Дрогобич), smutokigor@gmail.com

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ У КОРОЛІВСЬКИХ МІСТАХ РУСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У XV–XVIII СТ. (НА ПРИКЛАДІ НОВОГО САМБОРА)

Стаття присвячена історії адміністративного устрою міста Нового Самбора у XV–XVIII ст. Зокрема, прослідковано еволюцію системи міського управління й з'ясовано, що вона змінювалася в бік більшої демократизації. Вивчено обсяг обов'язків та повноважень міських органів управління. Продемонстровано, як вони функціонували та формували цілісний управлінський механізм. Проаналізовано персональний склад урядовців, критерії їх вибору та показано велику роль особистих неформальних зв'язків у формуванні кадрів.

Ключові слова: Новий Самбір, магістрат, магдебурзьке право, Руське воєводство, місто, урядовці.

Друга половина XIV–XV ст. ознаменувалося стрімким поширенням магдебурського права на території Галичини. Як наслідок, упродовж кількох десятиліть було закладено або переведено на німецьке право абсолютну більшість міст Руського воєводства. Це, на перший погляд, створювало передумови для вироблення єдиного уніфікованого адміністративно-правового устрою в містах. В дійсності за позірною одноманітністю приховувалася строката мозаїка відмінних між собою форм та методів міського управління: якщо в цілому владні інститути одні й ті ж (війт, лава, райці, бурмістр, цехмістри), то в деталях спостерігаємо суттєві відмінності (спосіб формування магістратів, наявність додаткових міських урядів, рамки компетенції тощо). Це обумовлює необхідність дослідження історії міських інституцій управління в кожному окремому випадку.

Новий Самбір заснований локаційною грамотою, виданою самбірським старостою Спитком з Мельштина у 1390 р. Вона не містила інформації про організацію міського магістрату. Перші відомості про це подано у

привілей Сигізмунда Августа від 20 липня 1566 р. Починаючи з цього часу й до 1660-х років кожен наступний монарх змінював та доповнював систему місцевого адміністративно-судового управління. Зокрема, Стефан Баторій королівським привілеєм від 29 листопада 1582 р. затвердив надання свого попередника, яким регулювалася процедура обрання райців-резидентів. Одночасно документ Стефана Баторія містив доповнення та уточнення до цієї процедури. За правління Сигізмунда III Вази було видано королівський декрет (від 19 серпня 1620 р.) у справі між бурмістром, райцями, війтом та лавниками – з одного боку, та міською громадою разом з цехами – з іншого, у справі пожиттєвого статусу міських райців. Спираючись на існуючу практику, закріплену королівськими наданнями своїх попередників, Сигізмунд III прийняв рішення на користь пожиттєвого статусу міських райців [14, с. 180]. Іншим документом, від 20 червня 1630 р., король затвердив угоду між магістратом та міською громадою, укладену в присутності королівських комісарів. Ця угода складалася з десяти пунктів і з поміж іншого передбачала створення раніше невідомого уряду лонгера (“lonher”), котрі займалися міськими фінансами; створення колегії 24-х мужів на зразок аналогічної колегії 40-ка мужів у Львові, з правом представляти міську громаду перед магістратом; деталізувала процедуру міського провадження судочинства; впроваджувала уряд десятичників; уточнювала процедуру формування міського магістрату [14, с. 208, 210]. Доповненням до угоди стало звернення Сигізмунда III від 20 червня 1630 р. до війта та лавників м. Нового Самбора. В ньому повідомлялося про недопустимість обрання окремого писаря для війтівсько-лавничого суду та про створення єдиного уряду міського писаря як для послуг війта й лавників, так і для міської ради [14, с. 212]. Нарешті, питання формування міських органів влади присутнє в привілей короля Михайла Вишневецького, виданого у Кракові на коронаційному сеймі 18 жовтня 1669 р. В ньому, між іншим, затверджувалася норма про скасування пожиттєвого статусу самбірських райців, внесена у свій час Владиславом IV. Привілей останнього з цього приводу серед королівських надань місту не зберігся.

Внесені в 1669 р. зміни до адміністративного устрою Нового Самбора, як вже зазначалося, були остаточними й до кінця XVIII ст., тобто до включення Руського воєводства до складу Австрійської імперії, практично не переглядалися.

Слід вказати на те, що розвій адміністративного устрою Нового Самбора не був чимось винятковим й характерним лише для цього міста. Аналогічні процеси в той самий час відбувалися і в інших містах Руського воєводства.

На час внесення останніх змін адміністративний устрій Нового Самбора виглядав наступним чином.

Керівним органом був магістрат, представлений п'ятьма райцями. Вони щорічно переобиралися. Двох призначав самбірський староста або делеговані ним урядовці Самбірського замку. Для цього колегія 24-х мужів укладала список з десяти кандидатур й передавала на розгляд старости. Троє райців, як правило, з тих самих десяти кандидатів, обирала колегія 24-х мужів (як зазначено в одному з актів елекції 1674 р.: “...24 мужі з усім поспільством ... обрали Яна Хваль-

ковського, Яна Шафранковича і Матвія Прушковича”) [7, с. 122]. Цікаво, що не існувало випадків обрання райців, які в попередні роки делегувалися від міста, з подання старости, і навпаки – члени міської ради, вибрані колегією 24-х мужів, до цього й після цього не обиралися з пропозиції старости.

Кандидати на посади райців та війта могли за бажанням відмовитися від права бути обраним на ці уряди. Таке траплялося нечасто. Свій вчинок вони аргументували по-різному. Наприклад, Мушович Миколай – ворожим ставленням до нього з боку самбірського старости Станіслава Скаршевського; Ян Венгринович, міський писар, тим, що не прийняв міського права та ще не обіймав уряду лавника [7, с. 158]. Останній аргумент засвідчує – умова про обрання на вакантну посаду райців з-поміж лавників, запроваджена в 1582 р. Стефаном Баторієм, продовжувала діяти й після скасування пожиттєвого статусу райців.

Кожен з райців по чергово впродовж десяти тижнів обіймав посаду міського бурмістра. Першого з-поміж них на цю посаду призначав староста, наділяючи відповідними повноваженнями одного з райців, обраних за його квотою [3, с. 196]. Решта чотири райці, ймовірно, обиралися на посаду бурмістра колегією 24-х мужів. Свідчення про це містяться у одному з декретів комісії Королівського скарбу за 1698 р. В ньому згадується про вибори бурмістра (“burmistrzowska electia”), та участь у них електорів та цехмістрів [17, с. 354]. Останній, п'ятий бурмістр виконував обов'язки не десять, а фактично одинадцять тижнів, тобто до проведення нових виборів до магістрату. Передача повноважень міського голови відбувалася в ратуші. Райця, в якого закінчувалася каденція перебування на уряді бурмістра, передавав своєму наступнику скриньку з міськими привілеями, ключі від ратуші та ще якісь символи влади бурмістра, про які джерела детально не повідомляють. Спроби порушити терміни, відведені для виконання обов'язків бурмістра, викликали протести з боку решти райців. Наприклад, в 1718 р. віце-адміністраторський суд Самбірської економії розглядав справу, пов'язану саме з порушенням термінів перебування на уряді бурмістра й зобов'язав обвинуваченого негайно передати атрибути бурмістерської влади своєму наступнику [11, арк. 222–223].

Окрім двох райців, староста призначав міського війта. Останній разом з райцями обирав лавників, кількість яких, починаючи зі середини XVII ст., складала 7 осіб.

Окремо обиралися лонгери. Їх було двоє. Один призначався з-поміж лавників, інший – з-поміж консулів, обраних від міської громади. В роки лихоліть, коли надзвичайні видатки різко зростали й міське господарство перебувало в занепаді, посада лонгера перетворювалася на справжнє покарання для тих, хто мав необережність її обіймати. Наприклад, в 1660 р., після того як звільнився уряд лонгера, тривалий час не вдавалося знайти бажаного взяти на себе обов'язки зі збору міських та публічних податків. Лише зобов'язавши цехмістрів по черзі виконувати обов'язки лонгера, магістрат прискорив обрання на цю посаду одного з самбірських міщан [5, с. 3–5].

Міський синдик також обирався під час щорічних виборів міської влади. Разом з цехмістрами та електорами він входив до складу колегії 24-х мужів. Таким

чином, вона складалася з 1 синдика, 11 цехмістрів та 12 електорів. Формування складу останніх залишається нез'ясованим. Відомо лише, що затвердження обраних електорів відбувалося під час переобрання магістрату. Так само щорічно переобиралися цехмістри. Відповідно та чи інша кандидатура на цей уряд призначалася членами цеху й в подальшому затверджувалася магістратом.

В середині XVIII ст. в номенклатурі міських урядів додатково з'являються лент-війт та віце-синдик [9, арк. 84]. Документи, які б регулювали діяльність та призначення на ці посади, серед міських привілеїв немає. Скоріш за все, їхнє виникнення було місцевою ініціативою, що була закріплена міською постановою ("laudum miejskie"). Можливо, лент-війт призначався міським війтом, або обирався колегією лавників з-поміж себе. Віце-синдик, за аналогією з синдиком, призначався з цехмістрів, про що є прямі вказівки [9, арк. 347]. На 1750-ті роки припадають згадки про існування не одного, а двох писарів: раецького та вйтівського [9, арк. 312 зв–313]. Коли саме відбулося розмежування функцій міського писаря та поява у вйтівсько-лавничому суді свого окремого писаря, невідомо. Документ, що закріплював два писарські уряди в Новому Самборі, в міських актових книгах та міських привілеях відсутній.

Траплялися випадки втручання міської влади у процес виборів цехмістра, або намагання нав'язати свою кандидатуру, й навіть ігнорування вибору цеху та призначення своєї креатури на уряд цехмістра. Наприклад, в 1771 р. самбірські райці призначили цехмістром кравецького цеху Шадкевича, проігнорувавши право членів цеху обирати собі голову своєї корпорації. Розглянувши привілеї та статут кравецького цеху, адміністраторський суд поновив у правах цехових братчиків та дозволив провести вибори з метою обрання нового цехмістра [10, арк. 52].

Всі міські урядовці після обрання складали присягу: райці та війт – перед старостою і колегією 24-х мужів; лавники – перед війтом та райцями, синдик – перед магістратом.

Під час виборів траплялися порушення, як правило, пов'язані із втручанням замкової адміністрації. Наприклад, ще в 1630 р., під час елекції, підстароста Гермоляус Тиравський не допустив до обрання лавником Адама Новиковського [14, с. 216]. В 1752 р. віце-адміністратор проігнорував колегію 24-х мужів й провів вибори на власний розсуд [13, арк. 207].

Вибори не завжди задовольняли всі зацікавлені сторони. Траплялися випадки, коли одне з угруповань міщан, невдоволене персональним складом урядовців, намагалася опротестувати в судах призначення на ту чи іншу посаду деяких осіб. Нерідко невдоволені діяли більш радикально, перешкоджаючи виконанню обов'язків окремими урядовцями, переслідуючи їх та вдаючись до інших неправових засобів впливу та виявлення свого невдоволення. Саме такий випадок мав місце в 1743 р. Обраний на уряд вйта Войцех Мазуркевич скаржився до замкового суду на Хому Тисара, міського синдика, й двох консулів Базиля Панкевича і Матвія Сілецького, які, змовившись із братами Сакетаровичами, намагалися не допустити включення Мазуркевича до складу десяти кандидатів на посади райців та вйта.

Під час складання цього списку Сакетаровичі, не будучи ні електорами, ні цехмістрами, увірвалися до ратуші та в образливій формі звинувачували Мазуркевича, як негідного займати уряд в магістраті або очолювати вйтівсько-лавничий суд. І згодом, після проведення виборів, обвинувачувані всіляко перешкоджали вйту виконувати свої обов'язки. В тому ж 1743 р. група самбірських міщан разом зі шляхтою греко-католицького віросповідання звинувачувала міську громаду у недопущенні греко-католиків до міських урядів та ігноруванні їхніх кандидатур під час виборів [9, арк. 203зв – 1,25 зв–26 зв].

Слід зазначити, що конфесійна приналежність залишалася впродовж XVI–XVIII ст. одним із критеріїв для кандидатів на міські уряди. Претендент обов'язково повинен був сповідувати догми римо-католицької церкви. Ні православні, ні євреї до міського управління не допускалися. Збереглися відомості про намагання самбірських міщан православної конфесії усунути ці обмеження. Однак до кінця XVII ст. ці спроби були безуспішними. Щойно після переходу Перемишльської православної єпархії на унію ситуація змінилася. В 1698 р. комісія Королівського скарбу розглянула скарги самбірських греко-католиків і прийняла рішення, у відповідності з яким зобов'язала дообрати двох їхніх представників до складу електорів та двох – до складу цехмістрів. Таким чином, як виняток, розширена до 28-ми мужів колегія повинна була обрати наступного бурмістра. В подальшому кількість електорів та цехмістрів, задіяних у виборах, не повинна була перевищувати 24 особи, однак серед них повинні були бути мінімум по два представники від греко-католиків.

У XVIII ст. самбірські греко-католики, спираючись на підтримку дрібнопомісної шляхти місцевого походження, яка проживала в місті, перетворилися на досить впливову групу, що регулярно делегувала своїх представників до міських урядів, часто повністю сконцентрувавши їх у своїх руках. Наприклад, на початку 1740-х років міськими урядовцями були: Олександр Сакетарович, вйт в 1740 р., Матвій Сілецький, райця в 1742–1743 рр., Костянтин Сакетарович, писар 1740 р., Базилий Панькевич, райця в 1742–1743 рр., Антон Сакетарович, самбірський райця в 1740–1741 рр. [9, арк. 8,20 зв – 21].

Система міського управління Нового Самбора не знала чіткої субординації, однак певна ієрархія урядів існувала. Це підтверджують біографії окремих урядовців. Альберт Коцурович (Коцурек) вперше згадується в якості міського урядовця в 1661 р., обіймаючи посаду електора. В 1664 р. він очолив шевський цех, а в 1673–1674 рр. посів уряд лавника. Одночасно, в 1674 р., був делегований від лави до лонгерії [3, с. 157,196;7, с. 43]. Його сучасник Якуб Курилович в 1663, 1672 рр. був цехмістром ткацького цеху, в 1673–1674 рр. та 1684 р. обирався лавником; в 1673 р. зайняв посаду лонгера, обраного від лави [3, с. 118–119, 157–158, 196–197; 15, с. 175]. Альберт Маркович в 1662 р. виконував обов'язки електора, а в 1672 р. був обраний міським райцею від старости [3, с. 118–119]. Очевидно, що першим щаблем для кар'єри слугувала рада 24-х мужів, чи то на посаді цехмістра, чи – електора. Після перебування на цих урядах особа могла потрапити до лави. Й лише побувавши на посаді лавника – як вже згадувалося у

випадку з Яном Венгриновичем, – перед урядовцем відкривався шлях в магістрат на посаду, або на уряд міського в'їта. Останні двоє перебували в однаковому статусі. Наприклад, Миколай Мушович в 1660–1661 р. був міським райцею, а через десять років, в 1674 р. – міським в'їтом [3, с. 196; 7, с. 1, 43]. Натомість Михайло Нілушович навпаки: в 1682 р. обіймав уряд міського в'їта, а в наступному році – міського райці від старости [4, с. 199, 258].

Ще однією характерною рисою системи міського управління в Новому Самборі була повільна ротація урядовців. Пов'язана вона була, як правило, зі зміною поколінь. Попри впровадження системи щорічного переобрання всіх посадовців, починаючи від цехмістрів до райців, впродовж кільканадцяти років міські уряди обіймали одні й ті ж особи. Станіслав Нушинський, самбірський аптекар, займав посаду в'їта в 1647, 1663, 1672, 1679 рр., міського райці – в 1660, 1661, 1674, 1680 рр. [3, с. 118, 197, 515; 4, с. 39–40; 5, с. 11; 15, с. 170, 180], Григорій Пилипович – міського райці за квотою старости в 1660, 1661, 1673 рр. [3, с. 157; 5, с. 11, 43], Матвій Прушковський – міського райці за квотою міста в 1672–1674 рр. [3, с. 157, 196], Ян Шафранкович – міського райці від міста в 1674 р., за квотою старости в 1679 р., а в 1660, 1661, 1672, 1673 рр. – міського в'їта [3, с. 118, 157, 196; 5, с. 11, 43]. Ян Тарнопольський в 1661 р. перебував на посаді електора; в 1672–1674 рр. – лавника; в 1682, 1683, 1684 рр. – на посаді райці за квотою старости; в 1691 р. – міського в'їта [3, с. 118–119, 157, 196–197; 4, с. 199–200, 258, 330; 15, с. 189]. Кустрович Альберт – міський райця в 1648, 1659, 1672, 1673, 1674, 1684 рр. [3, с. 118–119, 157–158, 196–197; 4, с. 329–331; 6, с. 13].

Напівкорпоративний характер системи урядування скріплювався родинними зв'язками між урядовцями та активним залученням до управління містом наступних поколінь вже знаних у Самборі сімей, безпосередньо причетних до урядування. Вже згаданий Ян Тарнопольський був одружений з представницею родини Желярів, з якої вийшли Ян Желяр – міський бурмістр в 1584 р., та Альберт Желяр – міський райця в 1647 р. [15, с. 192]. Житкович Андрій в 1620–х роках обіймав посаду міського писаря, його нащадок Лукаш Житкович в 1694 р. був цехмістром ковальського цеху [5, с. 43; 15, с. 166]. Долманік Альберт в 1607 р. був міським бурмістром, через півстоліття в міських актових книгах згадується Еразм Долманік, який в 1661 р. входив до колегії 24–х мужів в якості електора [8, с. 133; 15, с. 166]. Брати Фялкевичі Констянтин та Себастьян наприкінці XVII – початку XVIII ст. займали відповідно уряди райці та цехмістра [8, с. 133, 147, 325]. Ян Каспрович в 1694 р. обіймав посаду цехмістра кушнірського цеху, в 1760 р. Якуб Каспринський – ткацького цеху [6, с. 422; 13, с. 322]. Лаврентій Корняк в 1686 р. був головою цеху пекарів, Андрій Корняк – міський райця в 1711 р. [5, с. 455; 6, с. 733]. Троє Купчиковичів в різні часи займали посади: Ян – цехмістр пекарів у 1661 р., Петро – електор в 1672 р., Станіслав – бурмістр в 1697 р. [4, с. 111; 5, с. 344]. Левандовський Бенедикт в 1659, 1660, 1661 рр. – лавник, Ян Левандовський – цехмістр ткачів у 1691 р. [4, с. 11; 6, с. 5], Альберт Маркович в 1662 р. – на посаді електора, в 1672 р. – міський райця за квотою

старости, Якуб Маркович, кравець, в 1672 р. член колегії 24–х мужів, в якості електора [3, с. 17; 4, с. 139; 5, с. 311]. Тисарович Фелікс в 1629 р. обіймав уряд міського в'їта, Себастьян Тисарович в 1658 р. – міський райця, а в 1660, 1661 рр. – райця та бурмістр Нового Самбора, останній із Тисаровичів – Альберт – в 1672 р. був обраний до колегії 24–х мужів електором [14, с. 54; 3, с. 122]. Брати Сакетаровичі: Олександр, в'їт в 1740 р., Костянтин, писар в 1740 р., Антон, самбірський райця в 1740–1741 рр., Теодор, старший самбірської громади греко-католиків [9, арк. 13; 13, арк. 35 зв]. Брати були настільки впливовими в місті, що Королівська скарбова комісія у Варшаві під час чергових виборів магістрату в Новому Самборі змушена була нагадувати замковій адміністрації про неприпустимість обрання двох або трьох братів одночасно на посади райців [13, арк. 74 зв].

Таким чином, можемо зробити висновки про те, що процес формування, розбудови та удосконалення міського управління в Новому Самборі тривав до середини XVII ст. Найбільш інтенсивно витворення міських урядів та механізмів їх формування і взаємодії відбувалося з 1550–х років. Показово, що це був період не тільки адміністративних змін, а й економічного піднесення міста. З другої половини XVII ст. номенклатури міських урядів залишалася незмінною. Структура магістрату на цей час складалася з райців на чолі з бурмістром, віттів і лавників, що здійснювали суд, колегії, 24 мужів. Їх доповнювали уряди синдика, лонгерів, та цехмістри. Регулярна ротація урядовців забезпечувала позірну демократичність системи управління. В дійсності вона мала різно корпоративний характер.

Список використаних джерел

1. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – початок XVII ст. / Т. Гошко. – Львів: Афіша, 2002.
2. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф. 43. “Магістрат м. Самбора (1542 – кінець XIX ст.)”. – Оп. 1. – Спр. 155 “Книга індуктів уряду Ради м. Нового Самбора за 1663–1668 рр.”.
3. Там само. – Спр. 156 “Книга індуктів уряду Ради м. Нового Самбора. 1669–1679 рр.”.
4. Там само. – Спр. 157 “Книга індуктів уряду Ради м. Нового Самбора за 1680–1692 рр.”.
5. Там само. – Спр. 169 “Книга постанов міської громади. 1660–1689 рр.”.
6. Там само. – Спр. 170 “Книга постанов міської громади. 1696–1713 рр.”.
7. Там само. – Спр. 196 “Книга протоколів уряду Ради за 1715–1719 рр.”.
8. Там само. – Спр. 201 “Книга протоколів уряду Ради за 1727–1729 рр.”.
9. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка. – Спр. 522/III “Indukta manifestacyi, protestacyi do akt zamku ekonomii JKM Samborskiej podanych. 1740–1756”.
10. Там само. – Спр. 540/III “Acta iudicii curiae JKM oeconomiae Samboriensis. 1710–1713”.
11. Там само. – Спр. 542/III “Akta sądu viceadministratorskiego oeconomii Samborskiej. 1713–1719”.
12. Там само. – Спр. 564/III “Reskrypta stante functione viceadministratoriali oeconomiae Samboriensis 1757–1760 do administracyj Samborskiej expediowane”.
13. Там само. – Спр. 569/III “Reskrypta od Komisji JKM Skarbowej do administracyj ekonomii Samborskiej 1739–1757”.
14. Dörflerówna A. Materiały do Historji miasta Sambora 1390–1795 / A. Dörflerówna. – Lwów: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego we Lwowie, 1936.
15. Kuczera A. Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta

Sambora i ekonomii Samborskiej / A.Kuczera. – Sambor: Nakł. Księgarni nauczycielskiej, 1935. – T.1.

16. Motylewicz J. Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku / J. Motylewicz. – Przemysł–Rzeszów: Południowo-wschodni Instytut Naukowy w Przemysłu, 1993.

17. Ulanowski B. Komisya Samborska z r. 1698 / B.Ulanowski // Archiwum komisii prawniczej. – Kraków, 1895. – T. V. – S. 311–365.

References

Hoshko T. Narisy z istorii magdeburškoho prava v Ukraini XIV – pochatok XVII st. / T.Hoshko. – Lviv: Afisha, 2002.

2. Centralnyj derzavnyj istorychnyj archiv Ukrainy e m. Lvovi. – F. 43. “Magistrat m. Sambora (1542 – kinec XIX st.)”. – Op. 1. – Spr. 155 “Knyha inductiv uriadu Rady m. Novoho Sambora za 1663–1668 rr.”.

3. Tam samo. – Spr. 156 “Knyha inductiv uriadu Rady m. Novoho Sambora za 1669–1679 rr.”.

4. Tam samo. – Spr. 157 “Knyha inductiv uriadu Rady m. Novoho Sambora za 1680–1692 rr.”.

5. Tam samo. – Spr. 169 “Knyha postanov miskojji gromady. 1660–1689 rr.”.

6. Tam samo. – Spr. 170 “Knyha postanov miskojji gromady. 1696–1713 rr.”.

7. Tam samo. – Spr. 196 “Knyha protokoliv uriadu Rady za 1715–1719 rr.”.

8. Tam samo. – Spr. 201 “Knyha protokoliv uriadu Rady za 1727–1729 rr.”.

9. Naukova biblioteka Lvivskoho nacionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. Viddil rukopysnych, starodrukovanych ta ridkisnych knyh imeni A.P. Maksymenka. – Spr. 522/III “Indukta manifestacyi, protestacyi do akt zamku ekonomii JKM Samborskiej podanych. 1740–1756”.

10. Tam samo. – Spr. 540/III “Acta iudicii curiae JKM oeconomiae Samboriensis. 1710–1713”.

11. Tam samo. – Spr. 542/III “Akta sądu viceadministratorskiego oeconomii Samborskiej. 1713–1719”.

12. Tam samo. – Spr. 564/III “Reskrypta stante functione viceadministratori ali oeconomiae Samboriensis 1757–1760 do administracyi Samborskiej expediowane”.

13. Tam samo. – Spr. 569/III “Reskrypta od Komisji JKM Skarbowej do administracyi ekonomii Samborskiej 1739–1757”.

14. Dörflerówna A. Materiały do Historji miasta Sambora 1390–1795 / A. Dörflerówna. – Lwów: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego we Lwowie, 1936.

15. Kuczera A. Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta Sambora i ekonomii Samborskiej / A. Kuczera. – Sambor: Nakł. Księgarni nauczycielskiej, 1935. – T. 1.

16. Motylewicz J. Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku / J. Motylewicz. – Przemysł–Rzeszów: Południowo-wschodni Instytut Naukowy w Przemysłu, 1993.

17. Ulanowski B. Komisya Samborska z r. 1698 / B.Ulanowski // Archiwum komisii prawniczej. – Kraków, 1895. – T. V. – S. 311–365.

Смуток Л. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры древней истории Украины и специальных исторических дисциплин, Дрогобычский государственный педагогический университет им. Ивана Франко (Украина, Дрогобыч), smutokigor@gmail.com

Система управления в королевских городах Русского воеводства в XV–XVIII вв. (на примере Нового Самбора)

Статья посвящена истории административного устройства города Нового Самбора в XV–XVIII вв. В частности, отслежена эволюция системы городского управления и выяснено, что она менялась в сторону большей демократизации. Изучен объем обязанностей и полномочий городских органов управления. Продемонстрировано как они функционировали и формировали целостный управленческий механизм. Проанализированы персональный состав городской верхушки, критерии их отбора и показано большую роль личных неформальных связей в формировании кадров.

Ключевые слова: Новый Самбор, магистрат, магдебургское право, Русское воеводство, город, чиновники.

Смуток Л. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры древней истории Украины и специальных исторических дисциплин, Дрогобычский педагогический университет Ивана Франко (Украина, Дрогобыч), smutokigor@gmail.com

Administration system in Royal City of Russian's region in XV–XVIII centuries (Example in New Sambir)

The article is devoted to the history of city administration system of New Sambir XV–XVIII centuries. Namely examined the evolution of urban management and found that it was changing towards greater democratization. Studied the amount of the duties and powers of city councils. Demonstrate how they function and form the integral management mechanism. It analyses the personnel composition of city officials and points out criteria promoting to form the city council, shows a major role of informal personal ties to staff.

Keywords: New Sambir, magistrate, Magdeburg law, Russian's region, city, officials.

* * *

УДК 378.(477)

Соколовська Л. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України (Україна, Київ), larisik61@mail.ru

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У КОЛЕГУМАХ УКРАЇНИ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА СТРУКТУРА

У статті висвітлено структуру та організацію освітнього процесу в колегіумах України XVIII – початку XIX століття. З'ясовано особливості зовнішньої підтримки діяльності колегіумів (меценатської та регіонально-єпархіяльної). Колегіуми визначено освітньо-виховними системами зі статусом навчальних закладів підвищеного типу. Обґрунтовано розвиток їх освітнього процесу як змістову і організаційну змінюваність основних складових – навчання, виховання, основ наукового дослідження відповідно до виявлених історичних етапів, де I етап – 1700–1786 рр. – єдність світських і релігійних основ розвитку освітнього процесу колегіумів, набуття ними статусу навчальних закладів підвищеного типу; II етап – 1787–1817 рр. – переважання релігійної складової змісту освітнього процесу, поступове перетворення колегіумів на духовні семінарії. Виявлена єдина система управління колегіумами, узгодження їхньої діяльності із Синодом. Серед принципів діяльності колегіумів провідними визначено всестановитість і демократизм.

Ключові слова: колегіум, освітній процес, навчальний заклад підвищеного типу.

Кардинальне оновлення і сучасний розвиток педагогічної науки й практики багато в чому залежить від знання історії та врахування її уроків. Особливо актуальне значення має дослідження історії української освіти як частини духовності народу. Значимість дослідження української освіти XVIII ст. (зокрема колегіумів як інтегрованої ланки між середньою та вищою освітами) полягає у тому, що вона формувалася в умовах переломного часу – суспільно-політичного прогресу й відображала як загальноєвропейські риси, так і національні особливості, притаманні менталітету українського народу. Упродовж двох століть історія цих навчальних закладів привертала увагу дослідників історії освіти та культури в Україні.

Дана стаття спрямована на розкриття адміністративно-організаційного устрою колегіумів, висвітлення структури та організації освітнього процесу в колегіумах України XVIII – початку XIX століття та визначення їх статусу.

Колегіуми засновувались випускниками Києво-Могилянської академії за меценатської підтримки громадських та церковних діячів. Як засвідчує історична література та архівні джерела, найстарішим був Чернігівський колегіум, заснований у 1700 р. на основі переведеної з Новгород-Сіверська слов'яно-латинської шко-